

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.02.100>

І.Г. МАНЦУРОВ, д-р екон. наук, проф.,
член-кореспондент НАН України, директор
Інститут системних статистичних досліджень
вул. Антоновича, 20, оф. 18, 01004, Київ, Україна
e-mail: imantsurov@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1753-0422>

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НОВОГО НАПРЯМУ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ НА ПРИНЦИПАХ ІНКЛЮЗИВНОСТІ Й СТАЛОСТІ

**Рецензія на книгу: Економіка вражень і природокористування:
принципи інклюзивності та сталості. Н.І. Хумарова (наук. ред.) та ін.**

НАН України, ДУ «Ін-т ринку і екон.-екол. дослідж. НАН України».
Київ, Академперіодика, 2024. 388 с. ISBN 978-966-360-498-5

Подальший розвиток суспільних відносин об'єктивно сформував необхідність появи більш досконалої і, найголовніше, людиноцентричної моделі інклюзивного розвитку, яка передбачає здатність економічної системи не тільки підтримувати баланс між економічною, соціальною і екологічною складовими розвитку, але й максимально враховувати інтереси всіх соціальних груп і членів суспільства. Це дозволяє послабити гостроту, а в ідеалі — й уникнути деструктивних суперечностей і навіть конфліктів між ними (Манцуров, 2018, с. 74). Саме тому «у повоєнній Україні постануть завдання соціоекономічного і соціогуманітарного відновлення, забезпечення на цій основі розвитку людського потенціалу і соціо-культурних компонент добробуту, в тому числі й на засадах використання теорії соціальної якості» (Геєць, 2023, с. 5), згідно з якою інклюзія є одним з індикаторів виміру соціального розвитку і застосовується в державному управлінні.

Ц и т у в а н н я: Манцуров, І. (2024). До проблеми формування нового напрямку економічної науки на принципах інклюзивності й сталості. Рецензія на книгу: Економіка вражень і природокористування: принципи інклюзивності та сталості. Хумарова Н.І. (наук. ред.) та ін. *Економіка України*. 67. 2(747). 100-104. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.02.100>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2024. Рецензія опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

ні. Таких поглядів дотримуються й автори рецензованої книга «Економіка вражень і природокористування: принципи інклюзивності та сталості».

На мою думку, економіка вражень у провідних країнах світу є одним із затребуваних напрямів розвитку суспільних наук, що формується в контексті нової інституціональної, інклюзивної економіки та їх поєднання з концепціями соціально орієнтованої ринкової економіки й сталого розвитку. Міжнародний науковий простір заповнюється дослідженнями, спрямованими на досягнення добробуту людини з її соціальними потребами і прагненнями, на зміцнення національних гуманітарних цінностей. При цьому відповідний суспільний запит сконцентрований не лише на розвитку економічних чинників, але й на стані природних ресурсів, соціогуманітарних і екологічних досягненнях.

Поєднання соціальної та екологічної орієнтованості щодо економічної діяльності чітко зазначено в Цілях сталого розвитку 2030, а саме через сприяння розвитку охорони здоров'я, зменшення нерівності серед населення з одночасним збереженням і відтворенням навколишнього природного середовища. За таких умов суттєвої ваги в системі управління соціо-еколого-економічними процесами набуває принцип інклюзивності, що має враховуватись, а краще бути провідним у діяльності осіб, які ухвалюють рішення і реалізують національні завдання сталого розвитку.

Саме в цьому напрямі відбувається розвиток концепції сталого розвитку, який системно трансформується в ідеологію інклюзивного зростання, яка крім забезпечення високих і стабільних темпів розбудови економіки й збереження довкілля передбачає надання людям з різних верств рівних можливостей для успішної реалізації власного потенціалу (Манцуров, 2018, с. 73).

Автори, дотримуючись теоретичних поглядів зарубіжних і українських учених, на засадах упровадження нових, динамічних форм економічної діяльності розвивають і обґрунтовують значущість ролі природних ресурсів у забезпеченні розвитку економіки вражень на принципах інклюзивності й сталості як матеріальної основи їх формування, у тому числі від відпочинку, лікування, дозвілля і природно-екологічних умов життєзабезпечення людини.

У рецензованій книзі вперше визначено й обґрунтовано концептуальні засади розвитку інклюзивної економіки вражень у природокористуванні на основі поведінкового, інвайронментального, соціо-природничого, екологічного і соціально-ринкового підходів, які забезпечують збалансоване регулювання економіко-екологічних відносин у національній економіці. З точки зору економічної теорії є винятково важливим, що автори визначають суттєві трансформації екстрактивних інститутів (економічних, політичних і соціальних) у інклюзивні, мета функціонування яких — забезпечення добробуту населення, включаючи фізичне, ментальне, соціальне і фінансове здоров'я людини, і сприяння процесам формування позитивних трансформацій щодо відносин у системі «суспільство — природа — економіка».

Хотів би наголосити, що в рецензованій книзі розвинуто сутнісну складову соціо-еколого-економічних відносин відповідно до стадії інклюзивного розвитку: від інтегрованості соціуму в господарську діяльність до економіко-екологічного і еколого-політичного включення, що забезпечується функціонуванням інститутів різних рівнів (формальних і неформальних громадських об'єднань, організацій і агенцій розвитку, фінансових установ тощо), які дають змогу формувати й підтримувати екологічно відповідальну взаємодію держави, бізнесу і громадськості. Значний інтерес становлять новітні методологічні підходи до обґрунтування сутнісної складової добробуту, яку опосередковано протиріччям «досвід/враження — інклюзія» і яка є джерелом й одночасно наслідком розвитку позитивної трансформації відносин у системі «суспільство — природа — економіка». На основі аналізу соціально-економічних показників рекреаційно-туристичної діяльності в Україні й тенденцій міжнародного туризму авторами показано велику роль оздоровчого туризму в розвитку інклюзивної економіки, оскільки в процесі взаємодії різних його елементів формується система суспільних відносин, у якій для максимальної кількості агентів максимізуються їх економічні можливості, пов'язані з досвідом і враженнями.

Крім суто наукової новизни, елементи якої притаманні всім розділам книги, хотів би привернути увагу й до практичної значущості рецензованої праці, яка полягає в запропонованих пропозиціях і прикладних розробках щодо формування інституціонального забезпечення розвитку економіки вражень у природокористуванні на засадах інклюзивності. На особливу увагу також заслуговують результати впровадження дієвих економіко-організаційних регуляторів економічної діяльності, пов'язані з виникненням, зміною або припиненням суспільних мультивідносин, спрямованих на здобуття вражень, а саме: відносин щодо володіння і користування природними ресурсами як національним благом; формування ринку послуг вражень; рекламної діяльності й просування послуг вражень онлайн тощо.

У книзі також пропонується застосовувати інформаційно-цифрові інструменти взаємодії, що позитивно впливатиме на активізацію підприємницької активності та інноватизацію виробничих процесів, розкривається сутність економіко- і фінансово-регуляторних інститутів інклюзивної економіки вражень у форматі *e*-послуг. Автори наголошують, що в умовах існуючих суспільних обмежень і глобальних викликів сьогодення, таких як пандемія COVID-19, рецесія глобальної економічної системи, що набирає обертів, війна в Україні тощо, саме послуги вражень можуть стати не тільки альтернативним інструментом розвитку господарської діяльності та сфери природокористування, формування міжгалузевих зв'язків, а й засобом зменшення психологічно-емоційної втоми населення і вектором мотивації до отримання позитивних соціо-економічних результатів.

Глибоке ознайомлення з рецензованою книгою дає підставити вважати, що представлені в ній теоретичні засади й прикладні рекомендації щодо розвитку економіки вражень у природокористуванні із застосуванням ін-

клюдивного підходу розширюють уявлення щодо залученості суб'єктів господарювання до раціонального використання природних ресурсів, розподілу і споживання природних благ, набувають важливого значення як самостійний науковий напрям. Як позитивний момент слід зазначити, що авторами використано матеріали власних досліджень, які, відповідно до міжнародних трендів, розкривають актуальні проблеми трансформації національної і регіональної економіки, що відбувається в напрямі соціалізації і екологізації економіки, зокрема домінування інноваційної, інтелектуальної та психоемоційної складових суспільного розвитку.

Беручи до уваги все висловлене, вважаю, що рецензована книга являє собою новий погляд на сутність цілого ряду досліджуваних проблем, більшість з яких недостатньо глибоко розкрита не лише в українській, а й у світовій економічній літературі. Водночас хотів би зробити кілька критичних зауважень. Перше з них полягає в тому, що автори, на мій погляд, недостатньо широко розкрили ті положення Стратегії ООН, присвяченої Цілям сталого розвитку 2030, які інтегрують основні інституційні виміри суспільного договору в серце макроекономічної теорії. Такий підхід сприяв би тому, що відповідні реформи внутрішньої та міжнародної економічної політики були б більшою мірою орієнтовані на підвищення середнього рівня життя й інклюзивність соціально-економічного розвитку, а не насамперед на збільшення сукупного багатства чи ВВП нації.

Крім того, на мою думку, авторам варто було акцентувати, що для змін структури економіки в напрямі підвищення рівня інклюзивності потрібно відсторонення від поточного розвитку і діючих глобальних економічних структур, тобто продемонструвати, що Цілі сталого розвитку 2030 можна використовувати для істотного перерозподілу розвитку, що дозволило б сприяти не лише вдосконаленню моделі економіки, а й принципово новому суспільному ставленню до неї як до соціально справедливої та природоохоронної.

У цілому ж рецензована книга, безумовно, становитиме інтерес для широкого кола фахівців у галузі економіки, соціального розвитку, екологічного менеджменту, природоохоронної діяльності, моделювання і управління, буде в нагоді для професорсько-викладацького складу, студентів економіко-екологічних, менеджерських і соціальних спеціальностей, аспірантів і здобувачів вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Манцуров, І. (2018). Інклюзивний розвиток як основа протидії глобальним викликам сьогодення. *Економіка України*. 61. 10(683). 71-87. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2018.10.071>
- Геєць, В. (2023). До питання теорії і практики політики соціальної якості в повоєнній Україні. *Економіка України*. 66. 4(737). 3-22. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.04.003>

Надійшла 14.02.2024

Підписана до друку 16.02.2024

REFERENCES

- Mantsurov, I. (2018). Inclusive growth as a basis for countering the global challenges of nowadays. *Economy of Ukraine*. 61. 10(683). 71-87. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2018.10.071> [in Ukrainian].
- Heyets, V. (2023). On the question of theory and practice of social quality policy in post-war Ukraine. *Economy of Ukraine*. 66. 4(737). 3-22. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.04.003> [in Ukrainian].

Received on February 14, 2024

Signed for printing on February 16, 2024

Igor Mantsurov, Dr. Sci. (Econ.), Prof.,
Corresponding Member of the NAS of Ukraine, Director
Institute for System Statistical Studies
20, Antonovycha St., office 18, Kyiv, 01004, Ukraine

TO THE ISSUE OF FORMING A NEW AREA OF ECONOMY
ON THE PRINCIPLES OF INCLUSIVITY AND SUSTAINABILITY

Book review: Impression economy and management of natural resource: principles of inclusiveness and sustainability. Khumarova N. (sci. ed.) et al.
National Academy of Sciences of Ukraine, State Organization “Institute of Market and Economic & Ecological Research of the National Academy of Sciences of Ukraine”.
Kyiv, Akadempriodyka, 2024. 388 p. ISBN 978-966-360-498-5

The reviewed book “Impression economy and management of natural resource: principles of inclusiveness and sustainability” prepared by a team of authors under the general editorship of N. Khumarova, is dedicated to the analysis of the relevant areas for the development of institutional and inclusive economics. THIS APPROACH involves a combination of appropriate conceptual frameworks with the ideology of a socially oriented market economy and sustainable development. society as a whole. The monograph summarizes the theoretical views of foreign and Ukrainian scientists that elucidate and substantiate the great role of natural resources in ensuring the development of the impressions economy on the principles of inclusiveness and sustainability as the material basis of its formation.

For the first time, the most important component of social, environmental and economic relations has been developed. It is necessary to note that these relations determine a new stage of inclusive development, which marks the transition from the integration of society into economic activity to multilateral inclusion. Separately, it should be emphasized that this complex transition is ensured by the functioning of institutions at various levels.

The book will be of interest to a wide range of experts in the fields of economics, social development, environmental protection, etc., and will be useful to professors and teaching staff, undergraduate, postgraduate and PhD students of economic, environmental, managerial, and social specializations.

Keywords: *sustainable development; inclusive economy; efficient natural resource management; human-centered model; impressions economy; economic, social and ecological inclusion.*